

AD BİLİMİ YAZILARI: 6

ERKEK ADLARI DA MODAYA UYUYOR

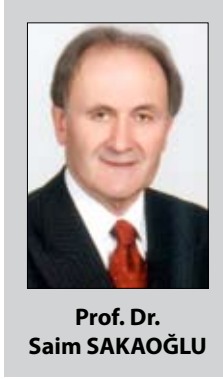
Bir önceki yazımızda, "Adlarımız Değişirken" başlığı altında yaşları 12-18 arasında değişen çocuk ve gençlerimizin adları üzerinde durmuş, kızlarımızın adlarıyla ilgili bir değerlendirmede bulunmuştuk. Bu yazımızda da erkek çocuklarımızın adlarına eğileceğiz.

O yazımızda, Türkçede en çok kullanılan kız çocuğu adlarını; Fatma, Ayşe, Emine, Hatice ve Zeynep; erkek çocuğu adlarını da Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali, Hüseyin olarak belirleyen istatistiklere dokunmuştuk. Merak etmediğimiz konu olan, "Acaba altıncı, yedinci... adlar hangileriydi?"ye cevap arama gereğini şimdi duyuyoruz. Galiba pek sıralı olmasa bile; Elif, Fadime, Hanife, Meryem, Sultan, vb. adlarını sıraya koyabiliriz.

Erkek adları için yapılan benzeri bir ikinci listede hangi adlar yer alabilir veya almalıdır? Böyle bir listeyi tahminî olarak veriyorum: Hasan, İbrahim, İsmail, Abdullah, Ramazan.

Acaba bu ilk beş adın Türkçede konulma oranı nedir? Oranı belirtmek çok zordur, ama belli bir tarihte hazırlanan devletimizin istatistik kayıtlarında, "Bu adlardan kaçar kişi vardır?" sorusuna cevap verebiliriz. Elbette Genel Ağ'da bunların yenilenmiş şekillerini de bulabilirsiniz. İşte sayıları:

Fatma : 4.199.600

**Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU**

Ayşe : 3.184.945

Emine : 2.509.480

Hatice : 2.154.569

Zeynep : 1.004.704

Bu adların bizim aile bahçemizde açan güllerini hemencecik hatırlamaya çalışıyorum. Bakalım kimler gelmiş, geçmiş veya yaşama-ya devam ediyor.

Fatma, baba tarafımdan ninemizdi. Amcamın üç kızının en büyüğü bu adı taşırdı da biz ona 'Fadimapla' derdik.

Aile de hiç Ayşe adına rastlamadım. Şimdiki çocuklar artık 'anneanne' bile demiyorlar, 'ananne' diyorlar; ben ise 'İmin nine' (Emine Nine) derdim. Ortancaadayım Hacı İsmail Köseoğlu'nun büyük oğlu ve tek kızının kızlarının adları da Emine idi.

Hatice, dört kardeş olan babamların en küçüğünün adı idi. 'Hatçala' (Hatice Hala) derdik. Yukarıda andığımızı dayımızın oğlunun öbür kızı da bu adı taşırdı.

Rahmetli annem Zeliha Hanım, zaman zaman konuşmalarından bir Zeynep'ten söz ederdi de biz onun aileye olan yakınlığını bilmezdik. Derdi ki, 'Ziynep Apla...'

Anlaşılabacağı üzere bizim aileye ilk beş kadın adı için epey katkı sağlamış. Ancak ad grubuna yardımcı olamamış.

Türkiye'de erkek adları daha çeşitlidir; böyle olunca da adların kullanım

sayısı da azalacak demektir.

Mehmet : 2.826.306

Mustafa : 2.087.134

Ahmet : 1.734.871

Ali : 1.543.210

Hüseyin : 1.345.828

Adların bizim aileye yansımına geçmeden önce, yukarıdaki konuya kısaca dokunalım. 1974 yılı ÜSS'ye 52.385 kız öğrenci başvurmuş, bunlardan ad türü 6595'tir.(5 numaralı yazımıza bakınız.) Türk Dil Kurumunun Genel Ağ'ındaki Şubat 2007 tarihli bildiğide ise kız adı türü 3612 olarak gösteriliyor. Çünkü sonuncusunda aynı köke bağlı kelimeler tek bir ad olarak alınmıştır. Mehmet, Memet, Memo, vb.

Ailemizdeki erkek adlarına gelince... Babamın adı Mehmet, en küçük dayımın adı Mehmet, ağabeyimin tek oğlunun adı Mehmet Sami. Ayrıca benim ilk çocuğum olan oğlumun adı da Mehmet İstemi idi... Küçük halamın büyük oğlu da Mehmet, tek oğlundan olan tek oğul torun da Mehmet...

Babamın ilk çocuğu, ki 1923 doğumlu olarak biliniyor, Mustafa Kemal adını taşıyormuş. Ağabeyimin, 24 günlükken vefat eden ilk çocuğunun adı ise Mustafa Asım idi. Ortaça dayımın kızımdan olan iki erkek torunundan biri Mustafa'dır. Küçük halamın büyük oğlu Mehmet'in oğlu da Mustafa... Anne tarafından 'Mustafendi Amca'mızın olduğunu da ekleyelim.

Ailede Ahmet adı daha az... Küçük halamın küçük oğlu Kadir'in iki oğlundan biri Ahmet... Tozlanan hafıza yapıları arasında bir Ahmet daha var gibi... Kadir'in pek ömürlü olmayan bir küçük kardeşi daha vardı...

Bizim ailede Ali adını hiç hatırlayamadım.

Hüseyin için de aynı şeyi söyleyeceğim ama pek kullanılmayan ikinci ad olsa gerek. En küçük dayımın en küçük oğlu Sıtkı'nın bir adı da Hüseyin olmalı...

Ya ikinci beşliyi oluşturduğum erkek adları? Acaba onlar bizim ailede ilgi görmüş mü?

1923 doğumlu ağabeyimin adı Hasan, oğlu torun Kerem'in de ön adı Hasan... Başka yok...

İbrahim adı yok da, rahmetli ablamın eşinin adı İbrahim. Bu yaz kaybet-

tiğimiz torununun (1978 d.) adı da İbrahim idi.

İsmail'e gelince... Ortaça dayımın ve onun küçük oğlu Salih'ten olan torunun adı da İsmail. Aynı dayımın tek kızının iki oğlundan biri de dedesinin adını taşıyor. Amcamın son ve tek erkek çocuğu İsmail Sami adını taşıyor. Ağabeyimin, bu yaz kaybettiğimiz küçük damadı da İsmail idi.

Ailemizde hiç Abdullah ve Ramazan adı yoktur.

Galiba bizim aile, erkek adlarının oranları için iyi bir hizmet vermiş.

***

Kız çocuklarımızın adını bir önceki yazımızda değerlendirdiğimize göre, sırada erkek çocuklarımızın adları var demektir. Onların adlarını da aynı yöntemle ele almaya çalışalım.

B. Erkek çocuklarımızın adları

Erkek çocuklarımızın adlandırılmalarında da, kız çocuklarımızın adlandırılmalarında olduğu gibi gelenek bütünüyle ihmal edilmiş değildir. Bu adlar da yalın olarak kullandıkları gibi ad ikilemesi olarak da kullanılmaktadır.

Geleneksel Adlar: *Abdullah, Abdurrahman* (2), *Abdülkadir* (2), *Osman* (2), *Hasan, Ramazan* (2), *Bayram, Musa, Süleyman*.

Türkçe olmayan fakat gelenekselleşmeyen adlar: *Metin, Tarık, Celal, Halit, Feyzi, Hikmet, Enver, Tevfik, Yusuf* (2), *Ragıp, Yunus, Veli, Yakup, Cihan, Bahattin*.

Farklı bir açıdan bir araya getirebileceğimiz adlar: *Kemal, Kubilay, Turan*.

Adlara, burada da yine farklı bir yöntemle yaklaşacağız. Bunların tamamına yakını Türkçedir. Yöntemimiz kız çocuklarının adlarındaki gibidir.

Kız çocuklarının adlarına pek yansımayan, ancak yeni doğanlara konulan adlarda görülen bir yöntem vardır. Bir kısmı ilgisiz bile olsa pek çok ada *Nur* adı âdeta bir ek gibi getirilmektedir. Eskiden beri var olan *Ayşenur, Gülnur, Aynur, Sonnur*, vb.nin yanına *Semanur, Sedanur, Sefanur, Halenur*, vb. şekiller de oluşturuluyor.

Aynı durum erkek adlarında *Can* adıyla yapılmaktadır. *Can* ayrıca ikinci ad olarak da görülüyor. *Han* ve *Kan* kelimeleri de tek başına kullanılmadıkları hâlde birleşik ad oluşturmakta kullanılmaktadır.

Can: *Can; Canberk, Cemil Can, Galip Can, Halit Can, İsmail Can, Mert Can, Özgür Can, Arıncan, Berkcan, Keremcan, Muratcan, Zeynelcan.*

Akcan ve *Orcan* adları da son gruba alınabilir mi? Ayrıca bir kız adı olan *Nazlı*'ya da *Can* eklenerek *Nazlıcan* adı elde edilmiştir. Ancak bu ad zaten bir erkek çocuğuna yakışmayacak bir yapıdadır.

-han: *Batuhan, Gökhan, Güneşhan, Murathan, Oğuzhan, Bekir Batuhan, Eyüp İlgihan, Sefa Metehan.*

-kan: *Doğukan, Serkan.*

Geleneksel adların ilk ad olarak da yer aldığı ad ikilemelerinden örneklerimiz az da olsa vardır.

Hasan: *Hasan; Hasan Tunç*

Yusuf: *Yusuf (2); Yusuf Yiğit.*

Muhammet: *Muhammet Mustafa, Muhammet Ali; Emin Muhammet.*

Halil: *Halil Burak, Halil Can; İbrahim Halil.*

Emin : *Emin Muhammet; Naci Emin, Naim Emin.*

Çoğu Türkçe olan, olmayanların da son zamanlarda moda olduğu adlarımız da çoktur.

Burak (4), Emre (4), Alper (3), Kaan (3), Ozan (3), Arda (2); Berk (2), Güven (2), Levent (2), Kerem (2), Sarp (2).

Daha az sayıda rastlanılan adlar son derece fazladır. Bunların da çoğunluğu Türkçedir.

Anıl, Atalay, Atıl, Beray, Berkay, Berke, Berker, Çağdaş, Doğal, Egemen, Emir, Erkin, Fatih, Gökberk, Hakan, İlideniz, İnanç, Koray, Oğul, Oğuz, Oğün, Onur, Orçun, Ronay, Sencer, Tekinay, Tuncel,

Turusan, Utku, Yetkin.

Çoğunluğu Türkçe olan adların farklı kullanılışları da görülmektedir:

Mert: *Mert (7); Vecdi Mert.*

Emre: *Emre (4); Asım Emre, Süleyman Emre.*

Kaan: *Kaan (3); Kaan Turan, Burak Kaan, Mehmet Kaan.*

Batuhan: *Batuhan (3); Bekir Batuhan.*

Onur: *Onur; Mehmet Onur, Mustafa Onur.*

Barış: *Barış (2); Asım Barış.*

Buğra: *Buğra; Mehmet Buğra.*

Berkay: *Berkay; Yavuz Berkay.*

Çağdaş: *Çağdaş; Yağz Çağdaş.*

Koray: *Koray (1); Koray Cabbar.*

Efe: *Abmet Efe; Efe Mehmet.*

Cem: *Efe Cem, Tugay Cem.*

Bazı adlar, iki geleneksel addan oluşmaktadır:

Hamza Tahir

Geleneksel adlar, bazen tarihî bir adla bir arada kullanılabilir:

Sefa Metehan, İbrahim Çağatay, Yasin Alperen.

İkisi de yeni olan adlar da bir kişi de bir araya gelebilir:

Savaş Erdem, Yarkın Özgür

Bazen yeni adlar geleneksel adların önünde yer almaktadır.

Mert Derviş, Dicle Abidin.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, erkek çocuklarımızın adlarında görülen renklilik, kız çocuklarımızın adlarında görülenlere göre biraz daha zenginlik göstermektedir. Adların en önemli özelliği uyumlu bir dağılım göstermesidir. Bunu da doğal karşılamalıyız.

Aczimin Gıryesi

Şairler susmasın...

Şiir bir duygudur, şairse hisli bir yürek,
Bazen abus karşılar sizi bazen gülererek.
Ağlasa da gülse de şair hakkın sesidir,
O susarsa hayat durur, tedbir almak gerek.

Ahmet Sergi

Yrd. Doç. Dr.
Yakup ŞAFAK

KONYA MEVLÂNA DERGÂHI POSTNİŞİNLERİNE DAİR BİR LİSTE

Blindiği üzere Hz. Mevlâna'nın vefatından sonra sâdık müridi, Hüsâmeddin Çelebi, halifelik makamına geçmiş, 11 yıl bu makamda bulunduktan sonra Hz. Pîr'in büyük oğlu Sultan Veled, bu görevi üstlenerek 29 yıl lâykıyla vazifesini ifa etmiş; Mevlevîliği sistemli bir tarikat haline getirmiştir.

Sultan Veled'den sonra da bu manevi makam -tarihî süreci, tabii olmayan şekilde zorlayan tek bir istisna ile- onun soyundan gelen zükûr (erkek) çelebiler tarafından temsil edilmiştir. Hz. Mevlâna'dan sonra tekke ve zaviyeler kapatılıncaya (4.9.1925) dek 31 değerli zât, Konya Mevlâna Dergâhi postnişinliğinde bulunmuştur; bu tarihten 1944'e kadar 19 sene makam çelebiliklerinin merkezi, Halep Mevlevîhanesi olmuştur.

Gerek Mevleviler, gerekse diğer araştırmacılar tarafından, Türk tarihi, kültürü ve sanatı açısından seçkin ve önemli yere sahip bulunan bu zevatın hayat hikâyelerini anlatan eserler yazıldığı gibi, onların doğum, ölüm, postnişinlik tarihlerini gösteren listeler de düzenlenmiştir. Bu listelerden bazıları yayınlanmıştır; önemli bir kısmı da el yazması halinde kütüphane ve arşivlerimizde durmaktadır.

Burada sunacağımız ve ilk defa yayınlanacak olan liste, Mevlâna Dergâhi postnişinlerinden Said Hemdem Çelebi'nin (1807-1859) hazırlayıp kendi mecmualarına kaydettiği çelebiler seçeresidir. Mevlevîlik dünyasının önde gelen simalarından, tasavvufî, ilmî, edebî kişiliğiyle örnek ve güçlü bir şahsiyet olan Hemdem Çelebi'nin uzun incelemeler sonucunda oluşturduğu anlaşılın⁽¹⁾ bu listeden yapılmış iki kopyanın birisi, SÜ Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM)'daki⁽²⁾ bazı yazma eserlerin içinde bulunmaktadır. Bunlar, son postnişinlerden Veled Çelebi'ye (öl.1953) ait Y95 (*Muhtârât*, s.278-285) ve Y97 (*Çelebi cönkü*, s.405-419) nolu mecmualar ile Y37 nolu risâlede (*Mecma-ı uşşâk*, s.1-17)'dir. Y95 ve Y97'deki listeler -sehven yapılan hatalar ve kay-

dırmalar dışında- aynıdır. Y37'deki liste ise aynı listenin gözden geçirilmiş ve ikmâl edilmiş şeklidir. Dolayısıyla aşağıdaki liste oluşturulurken, Y37 esas alınmıştır. Adı geçen risâleyi ve çelebiler listesinin ayrıntılarını başka bir çalışmayla yayınlayacağımızdan, burada ancak zarûri görülen hususlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Hemdem Çelebi'nin bu kıymetli çalışmasının önemli özelliklerinden birisi, seçerelerin tam olarak, yani Hz. Mevlâna'ya kadar verilmesi; diğeri, postnişin olmayan, ancak postnişinlerin nesebini takipte zincirin halkasını teşkil eden çelebilerin de listeye dahil edilmiş olmasıdır.

Bu listeyi, zikrettiğim üç eser dışında, bu alanda neşredilmiş birçok liste ile karşılaştırdım ve bu matbû eserlerde çelebilerin doğum, postnişinlik ve vefat tarihlerinin birçok yerde birbirleriyle uyuşmadığını müşâhede ettim⁽³⁾.

(3) Zikredilen eserlerden başka incelediğim kaynaklar şunlardır:

*Veled Çelebi (İzbudak), Konya vilâyeti'nin ahvâl-i umûmiyye-i târihiyyesi, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Hüdayî Efendi Bölümü, no 1159, s.821. (1912 yılında hazırlandığı anlaşılın ve basımı yarım kalan Konya Sâlnâmesi'nde Veled Çelebi tarafından yazılan bölüm, Mevlevî Menâkıbı adıyla, SÜSAM Uzluk Arşivi, no 2206'da da kayıtlıdır.)

*Ahmed Remzi (Akyürek), Târihçe-i aktâb, Şam, 1334/1916. (Mevlâna Dergâhi postnişinlerinin doğum, ölüm ve şeyhlikleriyle ilgili tarihleri içeren 97 beyitlik manzûmedir. Veled Çelebi'nin kontrolünden geçmiş olan kitapçığın sonunda liste de vardır. Aynı manzûmenin müellifi tarafından gözden geçirilmiş şekli, şu eserde de yer almaktadır: Hüseyin Vassâf, Sefîne-i evliyâ, nşr. M.Akkuş-A.Yılmaz, C.I, s.323-329, İst., 1990)

*Ferit Uğur, "Mevlevîlik Üzerine Bazı Notlar" Konya Halkevi Kültür Dergisi, S. 32, s.1744-1746 (Konya, 1940) (Söz konusu liste, aynı derginin Mevlâna Özel Sayısı'nda da (1943), s.148-149'da yayınlanmıştır. Veled Çelebi'nin yukarıdaki listesinin aynısı olduğu anlaşılın bu liste, ayrıca Karatay Belediyesi'nce neşredilen Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik (İst., 2002, s.156-157) adlı eserde de nakledilmiştir.)

*Şahabettin Uzluk, Mevlâna'nın Türbesi, Konya, 1946, s.160.

*Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik, (MSM) 2.bs., İst., 1983, s.153-154.

*Bedîü'z-Zaman Furûzanfer, Mevlâna Celâleddin, terc. Feridun Nâfiz Uzluk, İst., 1963, s.290-291 (ek). (Aynı liste Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik, s.155'te de vardır. F.Nâfiz Bey tarafından hazırlandığı anlaşılın bu listede, gerek tarihler, gerekse silsile açısından diğerkaynaklarla uyuşmayan birçok nokta vardır.)

(1) En önemli kaynağının Mustafa Sâkıb Dede'nin Sefîne-i nefise'si (Mısır, 1283) olduğu anlaşılıyor.

(2) Buradaki kitapların bir bölümü, SÜ Mevlâna Araştırmaları ve Uygulama merkezi (SÜMAM)'a taşınmıştır.

Vefat tarihleri dışındaki tarihlerin tesbitinin güçlüğü göz önüne alınırsa, bu durum fazla yadırganmamalıdır. Hemdem Çelebi'nin listesine en yakın olarak Sahih Ahmed Dede'nin (ö.l.1813) *Mecmûatü't-tevârihi'l-Mevleviyye* (MTM) adlı eserini (nşr.Cem Zorlu, İst., 2003.) gördüm.⁽⁴⁾ S.Hemdem Çelebi'nin listesi ve Sahih Ahmed dede'nin eseri Hacı Mehmed Çelebi'ye kadar geldiğinden, oradan sonrasını yine *Mecma-ı uşşâk*, Y95 ve Y97'deki notlardan tamamladım.

Mevlâna Dergâhı postnişinleri haricindeki çelebileri de listede değil, ayrı bir yerde verdim. Ayrıca tekrara düşmemek için şecereleri zarûret miktarınca sürdürdüm..

Şimdi bu listeyi, hicri tarihlerin karşılıklarını ve zorunlu gördüğüm bazı ilâveleri parantez içinde vererek, araştırmacıların dik-katine sunuyorum.

Bu vesileyle 28 Şubat 2009'da Hakk'a yürüyüşünün 150. yıldönümünü idrâk edeceğimiz Said Hemdem Çelebi Efendi'yi; tasavvuf, kültür ve sanat dünyamızın bu seçkin ve kâmil insanını rahmet ve minnetle anıyorum.

MEVLÂNÂ DERGÂHI POSTNİŞİNLERİ

1.Hüsâmeddin Çelebi Efendi ibn-i Muhammed (bin) Hasan “İbn-i Ahi Türk”: Velâdetleri 621(1225), Müddet-i hayâtları 62, İrtihâlleri 683 (1284), Müddet-i meşihatleri 11.

2.Sultan Veled ibn-i Mevlânâ: Velâdetleri 626 (1228-29)⁽⁵⁾, Müddet-i hayâtları 86, İrtihâlleri 712 (1312), Müddet-i meşihatleri

*Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İst., 2003, s.53-54. (Büyük bir emek mahsûlü olan bu çalışmada, diğer bazı kaynaklar da zikredilmiştir.)

(4) Tarihlerdeki farklılıklara bakılırsa Said Hemdem Çelebi, bu eseri görmemiş veya ondan istifade etmemiş olmalıdır. Ancak iki eserin kaynakları arasında, sistematik bir farklılık da göze çarpmakta; bazen birinin yıl sonu olarak verdiği tarihi, diğeri öbür yılın başı olarak vermektedir. A.Gölpınarlı, kitaplarında malûm üslûbuyla, Mevlevîlik tarihi açısından çok önemli bilgileri ihtiva eden *Mecmûatü't-tevârihi'l-Mevleviyye*'yi ağır biçimde eleştiriyor; müellifi, mesnetsiz konuşmakla suçluyor. Bence, bu eser üzerinde, muhtelif konularda iyi bir tenkidî çalışma yapıldıktan sonra ancak nihâi bir hükme varılabilir.

(5) MTM'de 25 R.âhir 623 Cuma günü doğduğu zikrediliyor. (s.145) Veled Çelebi de aynı tarihi, aynı ibâreyle veriyor. (Mevlevî Menâkıbı, s.814) (TTK cetvelinde: 25.4.1226 Cumartesi görünüyor.) A. Gölpınarlı, MSM'te aynı doğum tarihini MTM'yi hiç anmadan, Sultan Veled Divanı'ndaki bir kayda dayanan Feridun Nâfiz Uzluk'tan naklediyor; Uzluk'u, milâdi karşılığı 26 Nisan 1226 şeklinde vermesinden dolayı eleştiriyor ve milâdi karşılığı Cuma gününe denk gelen 24 Nisan 1226 olmasını gerektiğini söylüyor. (s.29) Türk edebiyatı tarihi kaynaklarında da 623 tarihi benimsenmiş görülmektedir. Bkz. Tuhfe-i Nâili (tıpkıbasım), II, 1178 vd.

29.

3. Ulu Ârif Ç.Efendi “Celâleddin Feridun Ârif” ibn-i Sultan Veled: Velâdetleri 670 (1272), Müddet-i hayâtları 49, İrtihâlleri 719 (1320), Müddet-i meşihatleri 7.

4.Âbid Ç.Efendi ibn-i Sultan Veled: Velâdetleri 682(1283-84), Müddet-i hayâtları 57, İrtihâlleri 739 (1338), Müddet-i meşihatleri 20.

5.Vâcid Ç.Efendi-i **Ekber** ibn-i Sultan Veled: Velâdetleri 691 (1291-92), Müddet-i hayâtları 51, İrtihâlleri 742 (1342), Müddet-i meşihatleri 3.⁽⁶⁾

6.Âlim Ç.Efendi ibn-i Ulu Ârif Efendi: Velâdetleri 692 (1292-93), Müddet-i hayâtları 59, İrtihâlleri 751(1350-51), Müddet-i meşihatleri 9.

7.Âdil-i Ekber Ç.Efendi ibn-i Ulu Ârif Efendi: Velâdetleri 695 (1295-96), Müddet-i hayâtları 75, İrtihâlleri 770 (1368-69), Müddet-i meşihatleri 19.

8.Âlim Ç.Efendi-i **Sânî** ibn-i Âbid Efendi-i Ekber ibn-i Sultan Veled: Velâdetleri 715(1315-16), Müddet-i hayâtları 83, İrtihâlleri 798 (1395-96), Müddet-i meşihatleri 28.

9.Ârif Ç.Efendi-i **Sânî** ibn-i Âdil Efendi-i Ekber ibn-i Ulu Ârif Efendi: Velâdetleri 746 (1345)⁽⁷⁾, Müddet-i hayâtları 78, İrtihâlleri 824 (1421), Müddet-i meşihatleri 26.

10.Pîr Âdil Ç.Efendi-i **Sânî** ibn-i Âlim-i sâni Efendi ibn-i Âbid Efendi-i Ekber ibn-i Sultan Veled: Velâdetleri 781(1379-80), Müddet-i hayâtları 84, İrtihâlleri 865(1460-61), Müddet-i meşihatleri 40.⁽⁸⁾

11.Cemâleddin Ç.Efendi ibn-i Âdil-i Sâlis ibn-i Ârif-i Sâni ibn-i Âdil-i Ekber ibn-i Ulu Ârif Efendi: Velâdetleri 841⁽⁹⁾ (1438), Müddet-i hayâtları 74, İrtihâlleri 915 (1509-10), Müddet-i meşihatleri 51.

12.Hüsrev Ç.Efendi ibn-i Kadî Mehmed Paşa ibn-i Cemâleddin Çelebi ibn-i Âdil-i Sâlis: Velâdetleri 886 (1481-82), Müddet-i hayâtları 83, İrtihâlleri 969 (1561-62), Müddet-i meşihatleri 54.

13.Mehmed Ferruh Ç.Efendi ibn-i Hüsrev Çelebi ibn-i Kadî Mehmed Paşa ibn-i Cemâleddin Çelebi: Velâdetleri 923 (1517-18), Müddet-i hayâtları 86, İrtihâlleri 1009

(6) MTM'ye göre (s.203) velâdeti 689, müddet-i hayatı 53, vefatı 742 Şaban'ının sonu (Şubat 1342)'dir. Mevlevî Menâkıbı'nda da 689 ve 53 rakamları zikredilmiştir.

(7) MTM'ye göre velâdeti 745 evâhiri (s.219), ömrü 79, posta geçişi 798 (1395-96), müddet-i meşihati 20 yıl, vefat tarihi 824 (1421)'dir. Orada 26 yerine sehven 20 yazılmıştır.

(8) MTM'ye göre müddet-i hilâfeti 41'dir. (s.246). Mevlevî Menâkıbı'nda da 41 rakamı vardır.

(9) MTM'ye göre velâdeti 1 Muharrem 842 (24.6.1438)'dir, diğ. tarihler aynıdır. (s.238)

(1600-01)⁽¹⁰⁾, Müddet-i meşihatleri 25.

14.Bostân-ı Evvel Mustafa Ç.Efendi ibn-i Ferruh Çelebi Efendi ibn-i Hüsrev Çelebi: Velâdetleri 961(1553-54), Müddet-i hayâtları 79, İrtihâlleri 1040 (1630-31), Müddet-i meşihatleri 28.

15.Ebûbekr Ç. Efendi-i Evvel ibn-i Ferruh Çelebi Efendi ibn-i Hüsrev: Velâdetleri 965 (1557-58)⁽¹¹⁾, Müddet-i hayâtları 87, İrtihâlleri 1052 (1642-43)⁽¹²⁾, Müddet-i meşihatleri 8.

16.Karahisârî Mehmed Ârif Ç. Efendi ibn-i Veled Çelebi: Bunların Hazret-i Pîr-i dest-gîr Efendimiz'e sülâleleri ne vechile peyveste olduğu hiçbir kütüb-i mu'tebere mezkûr olmayıp ma'lûm olamamıştır.⁽¹³⁾ Velâdetleri - , Müddet-i hayâtları - , İrtihâlleri 1052 (1642-43), Müddet-i meşihatleri 3 mâh.⁽¹⁴⁾

17.Pîr Hüseyin Ç. Efendi ibn-i Hasan Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi Efendi ibn-i Hüsrev Çelebi: Velâdetleri 988 (1580-81), Müddet-i hayâtları 89, İrtihâlleri 1077 (1666-67), Müddet-i meşihatleri 27.

18.Abdülhalîm Ç. Efendi-i Evvel ibn-i Abdurrahman Çelebi-i Evvel ibn-i Ebûbekr Çelebi-i Evvel ibn-i Ferruh Çelebi: Velâdetleri 1035(1625-26), Müddet-i hayâtları 55, İrtihâlleri 1090 (1679-80), Müddet-i meşihatleri 13.

19.Bostan Ç. Efendi-i Sâni ibn-i Abdülhalîm Efendi ibn-i Abdurrahman Efendi ibn-i Ebûbekr Efendi ibn-i Ferruh: Velâdetleri 1055(1645-46), Müddet-i hayâtları 62, İrtihâlleri 1117 (1705-06), Müddet-i meşihatleri 27.

(10) MTM'ye ve Mevlî menâkıbı'na göre vefatı. 1010 (1601-1602), ömrü 87'dir. (s.282) A.Remzi Dede, A.Gölpınarlı (MSM, s.156) ve F.N.Uzluk'a göre ise vefat tarihi, Esrar Dede'de olduğu gibi 1000 (1591-1592)'dir.

(11) MTM'de 964 (1556-57)'de doğmuş (s.268), 1040 (1630-31)'de postnişin olmuş (s.299), 1048 (1638-39)'da azledilmiş (s.303), 1052 (1642-43)'te vefat etmiştir. (s.307)

(12) A.Gölpınarlı ve F.N.Uzluk'a göre vefat tarihi 1048/1638'dir.

(13)Veled Çelebi'nin Y97, s.417'deki notu: "Abd-i fakîr, Karahisar ve İstanbul'da Yenikapı Mevlevihânelerindeki silsilênâmelerden ve Ârif Çelebi ahfâdından Konyada'ki Nakîbzâdeler mecmuasından Sultan Dîvânî Efendimiz'e silsile-i neseblerini tahkik edip yazdım. El-abdü'l-fakîr Veled Çelebi Post-nişin-i Dergâh-ı Hazret-i Mevlânâ."

(14) MTM'de doğumu 1006 (1597-98), ömrü 44, posta geçişi 1048 (1638-39), görev süresi 2 yıl 6 ay, vefatı 1050 (1640-41)'dir. (s.306) Mevlî menâkıbı'nda doğum tarihi ve görev süresi MTM'deki gibidir; ömrü 46, posta geçişi tarihi 1050 vefatı 1052'dir. Sâkıb Dede'nin "Ebübekr Çelebi sağken makama geçmesi yüzünden ancak üç ay çelebilik edip aynı yılda öldüğü" görüşünü reddeden Gölpınarlı'ya göre Ârif III, 4 sene kadar çelebilik etmiştir. (MSM, s.164) Halbuki SÜSAM Uzluk Arşivi'nde Y97 (s.541) ve Y105 (s.96-98) nolu mecmualarda sûreti bulunan Padişah Sultan İbrahim'in 21 Cemâziye'l-âhîr 1050 (8.10.1640) tarihli beratında, "Makâm-ı irşâdda şeyhu's-şüyûh olan müteveffâ Ârif Muhammed yerine" Şeyh Hüseyin'in atandığı bildirilmektedir.

20.Mehmed Sadreddin Ç. Efendi ibn-i Hacı Bostan Efendi-i Sâni ibn-i Abdülhalîm Efendi ibn-i Abdurrahman Efendi: Velâdetleri 1080 (1669-70), Müddet-i hayâtları 44, İrtihâlleri 1124 (1712-13), Müddet-i meşihatleri 7.

21.Hacı Mehmed Ârif Ç. Efendi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâni ibn-i Abdülhalîm Efendi ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel: Velâdetleri 1090 (1679-80), Müddet-i hayâtları 69, İrtihâlleri 1159 (1746-47), Müddet-i meşihatleri 35.

22.Hacı Ebûbekr Ç. Efendi-i Sâni ibn-i Hacı Ârif Efendi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâni ibn-i Abdülhalîm Efendi: Velâdetleri 1133 (1720-21), Müddet-i hayâtları 66, İrtihâlleri 1199 (1784-85), Müddet-i meşihatleri 40.

23.Hacı Mehmed Ç. Efendi ibn-i İsmâil Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram ibn-i Abdülhalîm ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel: Velâdetleri 1155 (1742-43)⁽¹⁵⁾, Müddet-i hayâtları 75, İrtihâlleri 1230 (1814-15), Müddet-i meşihatleri 31.

Hacı Mehmed Çelebi'den Sonra:

24.Mehmed Saîd Hemdem Ç. Efendi ibn-i el-Hâc Mehmed Çelebi Efendi ibn-i İsmâil Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Efendi⁽¹⁶⁾ ibn-i Abdülhalîm ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel: Velâdetleri 1222 (1807), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 1275 (1859), Müddet-i meşihatleri 45.

25.Mahmûd Sadreddin Ç. Efendi ibn-i Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Efendi ibn-i el-Hâc Mehmed Efendi: Velâdetleri 1241 (1825), Müddet-i hayâtları 56, İrtihâlleri 1298 (1881), Müddet-i meşihatleri 23.

26.İbrâhim Fahreddin Ç. Efendi ibn-i Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Efendi ibn-i el-Hâc Mehmed Çelebi: Velâdetleri 1242 (1826-27), Müddet-i hayâtları 55, İrtihâlleri 1299 (1882), Müddet-i meşihatleri mâh 7, eyyâm 8.

27.Mustafa Safvet Ç. Efendi ibn-i Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Efendi ibn-i el-Hâc Mehmed Efendi: Velâdetleri 1250 (1834-35), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 1305 (1888), Müddet-i meşihatleri 6.

28.Abdülvâhid Ç.Efendi ibn-i Mehmed Saîd Hemdem Çelebi: Velâdetleri 1275 (1859)⁽¹⁷⁾, Müddet-i hayâtları 50, İrtihâlleri 1325 (1907)⁽¹⁸⁾, Müddet-i meşihatleri 20.

(15) MTM'ye göre doğum tarihi 1157 (1744-45)'tir. (s.332)

(16) Bayram Çelebi'nin, silsileye bağlanış şekli ihtilâf konusu olduğundan, çeşitli eserlerde ve belgelerde farklılıklar görülmektedir. Bu durum, ciddi bir tedkike muhtaçtır.

(17) Mecma-ı uşşâk, s.17'de şu bilgi verilmiştir: "Velâdetleri 1275 evâhiri, postnişin tayini 13 Zilkade 1305/10 Temmuz 1304 (22.7.1888); bu tarihte birinci rütbe mecidi verilmiştir."

(18) Y95, s. 285'te şu not vardır: "Fi 17 Şa'bân Sene 325, gece saat 1'de, Çehârşenbe." (25.9.1907)

29.Abdülhalim Ç.Efendi-i Sâni ibn-i Abdülvâhid Çelebi ibn-i Saîd Hemdem: Velâdeti 1291(1874-75).⁽¹⁹⁾

30.Mehmed Bahâeddin Veled Ç.Efendi ibn-i Necîb Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Râbî Çelebi ibn-i Veled Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Çelebi-i Evvel ibn-i Abdülhalim-i Evvel ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel ibn-i Ebûbekr Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi: Velâdeti 1284 (1867).⁽²⁰⁾

31.Mehmed Âmil Ç.Efendi ibn-i Ya'kûb Çelebi ibn-i Mehmed Emin Çelebi ibn-i İbrahim Çelebi ibn-i Abdurrahman Çelebi ibn-i Bayram Çelebi (sâni) ibn-i Abdülahad Çelebi ibn-i Bayram Çelebi (evvel) ibn-i Mehmed Şah Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi:⁽²¹⁾ İrtihâli: 1921

Mecma-ı uşşâk (s.5-16), Y95 (s.278-284) ve Y97 (s.414-418) de postnişin olmayan, ancak özellikle silsenin ikmâli için zikri gerekli

(19) Y95, s. 285'te şu not vardır: "Makâm-ı irşâda revnak-bahş oldukları fî 23 Şabân, Sene 1325 ve fi...1323 Pazar ertesi" (1.10.1907). "Müddet-i hilâfeti 2. Azl olunmuştur." Y95 (s.285) ve Y97 (s.418) nolu mecmualarından yazılmıştır

(20) Y95, s.285'te şu not vardır: "13 Haziran 1326 (1910) tarihinde bâ irâde-i seniyye-i hilâfet-penâhî müşârûn ileyh Çelebi Abdülhalim Efendi Hazretleri'nin infisâliyle iclâs buyurulmuştur." Altında Veled Çelebi'nin hattıyla, "Târîh-i infisâlim 3 Ramazan 1337 ve 2 Haziran 335 (1919) müddet-i hilâfetim 9, nisf-ı nezr-i Mevlâi." ibaresi vardır. Veled Çelebi 2.6.1919 tarihinde görevinden alındıktan sonra Abdülhalim Çelebi ikinci defa çelebilik makamına getirilmiş, M.Ferid Uğur'un tesbitlerine göre (Bkz. Postnişinler Listesi, Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik, s.157.) 1 yıl 4 ay 16 gün görevde kaldıktan sonra Ekim 1920'de Konya'da baş gösteren Delibaş isyanıyla ilişkisi bulunduğu iddiasıyla (milletvekili Kâzım Hüsnü Bey'le birlikte) soruşturmaya uğramış, vazifesinden alınarak yerine Kastamonu Mevlevihânesi postnişini Âmil Çelebi tayin edilmiş; o da 7 ay 25 gün çelebilik makamında kaldıktan sonra vefat edince yerine üçüncü defa Abdülhalim Çelebi tayin olmuş ve 4 Eylül 1925'te tekkelerin kapatılmasıyla görevi sona ermiş, kendisi de 10 veya 11 Kasım 1925'te vefat etmiştir. Türkiye'de tekkelerin faaliyetinin durdurulmasından sonra Türkiye dışındaki Mevlevihanelerin merkezi Halep olmuş, şeyhlerin tayin ve azlı buradan yapılmıştır. Halep'teki postnişinlik makamına Abdülhalim Çelebi, tekkeler kapatılmadan önce oğlu Mehmed Bâkir Çelebi'yi tayin ettirmişti. Bâkir Çelebi 1939'da ailesini ziyaret için İstanbul'a gelince, Mandater Fransız Hükûmeti, Hatay'ın Türkiye'ye katılmasında rolü olduğu gerekçesiyle Suriye'ye dönüşüne mani olmuştur. Bâkir Çelebi Suriye'ye giremeyince, kardeşi Şemsü'l-Vâhid Çelebi'yi yerine vekil tayin etmiştir. Bir müddet Konya'da, daha sonra İstanbul'da yaşayan Bâkir Çelebi 23 Nisan 1944'te, 43 yaşında İstanbul'da kalp krizinden vefat etmiştir. Bu tarihte Bâkir Çelebi'nin oğlu Celâleddin Çelebi'nin (öl.13.4.1996) çelebiligi, tasdik edilmeyince Şemsü'l-Vâhid Çelebi, görevi devam etmiş, 1944 yılında istiklâline kavuşan Suriye hükûmeti, çelebilik makamını kaldırınca bu müessesese böylece sona ermiştir. Bkz. A.Gölpınarlı, Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik, s.362-363; H. Hüseyin Top, "Son Dönem Çelebileri ve Evlatları", Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik, Konya, 2002, s.151-154; Esin Çelebi Bayru, "Babam Celâleddin Bâkir Çelebi", X. Milli Mevlâna Kongresi Tebliğler I, Konya, 2002, s. 23 vd.; ayrıca krş. Yakup Şafak, "Mevlâna Dergâhı'nın Son Görevlileri" Yeni İpek yolu, S.226, s.51-53, (Konya, 2006)

(21) Bu seçere, Âmil Çelebi'nin bizde sûreti bulunan 27 Zilkade 1327 (10.12.1909) tarihli bir evrakında yer almaktadır. Abdurrahman Çelebi'ye kadar olan kısım, S.Hemdem Çelebi'nin Y97, s.405'teki notunda da ayndır.

görülen çelebiler şunlardır:

*Zâhid Efendi-i Ekber ibn-i Sultan Veled : Velâdetleri 683 (1284-85), Müddet-i hayâtları 48, İrtihâlleri 731 (1330-31).

*Âdil Çelebi Efendi-i Sâlis ibn-i Ârif Efendi-i Sâni ibn-i Âdil-i Ekber ibn-i Ulu Ârif Efendi ibn-i Hazret-i Sultan Veled kuddise sırruhû: Velâdetleri 783 (1381-82), Müddet-i hayâtları 78, İrtihâlleri 861 (1456-57).

*Kadı Mehmed Paşa Çelebi Efendi ibn-i Cemâleddin Çelebi Efendi ibn-i Âdil-i Sâlis ibn-i Ârif-i Sâni ibn-i Âdil-i Ekber ibn-i Ulu Ârif Efendi ibn-i Hazret-i Sultan Veled kadese sırrahu'l-Ehad: Velâdetleri 860(1455-56), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 913 (1507-08).

*Hasan Çelebi Efendi ibn-i Ferruh Çelebi Efendi ibn-i Hüsvrev Çelebi: Velâdetleri 950 (1543-44), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 1003 (1594-95).

*Hüseyin Çelebi Efendi ibn-i Ferruh Çelebi birâder-i müşârûn ileyh Hasan Çelebi: Velâdetleri 953 (1546-47), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 1006 (1597-98).

*Mehmed Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi Efendi birâder-i müşârûn ileyhîmâ Hasan Çelebi ve Hüseyin Çelebi: Velâdetleri 957 (1550-51), Müddet-i hayâtları 53, İrtihâlleri 1015 (1606-07).

*Abdurrahman Çelebi-i Evvel ibn-i Ebûbekr Efendi-i Evvel ibn-i Ferruh Çelebi ibn-i Hüsvrev Çelebi: Velâdetleri 1017(1608-09), Müddet-i hayâtları 57, İrtihâlleri 1074(1663-64).

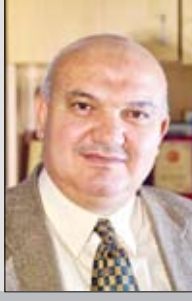
*Abdurrahmân Çelebi Efendi-i Sâni ibn-i Abdülhalim Efendi ibn-i Abdurrahmân Efendi ibn-i Ebûbekr Efendi ibn-i Ferruh Çelebi: Velâdetleri 1060 (1650), Müddet-i hayâtları 51, İrtihâlleri 1111(1699-70).

*Bayram Çelebi Efendi ibn-i Abdülhalim Efendi ibn-i Abdurrahmân Efendi ibn-i Ebûbekr Efendi ibn-i Ferruh Çelebi Velâdetleri - , Müddet-i hayâtları - , İrtihâlleri - .

*Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Efendi-i Evvel ibn-i Abdülhalim ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel ibn-i Ebûbekr ibn-i Ferruh Çelebi: Velâdetleri - , Müddet-i hayâtları - , İrtihâlleri - .

*İsmâil Çelebi Efendi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Efendi ibn-i Abdülhalim Efendi ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel ibn-i Ebûbekr-i Evvel ibn-i Ferruh Çelebi: Velâdetleri - , Müddet-i hayâtları - , İrtihâlleri - .

*Celâleddin Çelebi Efendi ibn-i Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Efendi ibn-i el-Hâc Mehmed Çelebi Efendi: Velâdetleri 1237 (1822), Müddet-i hayâtları 40, İrtihâlleri 1277 (1860-61).

“Unutursun Diye” Notalara Dökülen Bir Ömür: Âşık Salihî

Âşık Salihî... Onu 1969 yılında tanıdım. Fakir, Erkek Lisesi –nam-ı diğer Konya Lisesi- birinci sınıf, o da son sınıf talebesiydi. O yıllar Erkek Lisesinin o kadar ünlü talebesi vardı ki... Yalnız bunlardan biri spor dışındandı ve de ünlülerin parmakla en fazla gösterileni...

Günlerden bir gün sıra arkadaşım elinde yaşlı bir bağlama ile çıkageldi sınıfa. Duygulandım. Bir an çalgıya yutkunarakt baktım. Eşyayı tanımağa başladığım yıllardan beri meftunuydum bu ayet, kadı dinlemezsin. İlkokul üçten dörde geçtiğim yıl babamın karne hediyesi olarak sahip de olmuştum. Lakin daha doğru dürüst bir gam çıkaramadan, evinde her eşyayı yerli yerinde tutma hususunda aşırı titiz annemin: “Oğlum bu çalgını bir daha böyle rast gele bir yerde görürsem kırarım bak ha!” tehditkâr uyarısının üzerinden fazla geçmeden, onun sözüne ne kadar sadık biri olduğuna da unuttuğum bir gün gövdesinin sert bir biçimde kafamla buluşmasıyla ona ebedi olarak veda etmişim.

Böyle bir meziyetine ilk kez tanıklık edeceğim arkadaşımın tenneffüste lise bahçesinin Anıt’a nazır köşesindeki bankta yerimizi aldık. Arkadaşım aletiyile bayâ bir ünsiyet sağlamışsa da zaman zaman tezene ile perdeler basan parmakları arasındaki aykırılışmaya engel olamıyordu. Bir ara bizi fark etmeden önümüzden geçen üçlü volta grubunun sağ baştaki uzunca boylusu arkadaşının kolundan çıkarak yanımıza geldi. Arkadaşım abandığı sazın gövdesinden kafasını kaldırıp önünde bitiveren gövdenin yüzünü görmesiyle kaskatı kesildi. Kendisine uzanıp sazı isteyen elin iradesine hiç itirazsız uydu. Çünkü bu iradenin asıl sahibi saz söz üstadı, lisemizin gururu Âşık Salihî idi. Sazı alan âşık bankta yanımıza çöktü. Kısa bir akorttan sonra bağlama lisan-ı hâl ile şakımağa başladı.

Salihî’nin bize özel resitali henüz başlamışken ani bir hareketle parmağını dolayarak koparttığı tellerden birini sazla beraber arkadaşımın mütebessim uzatırken:

- Bu tel ölmüş kardeşim; yenile olur mu, deyip uzaklaştı.

Bir yıl uzatmalı öğrencisi olduğum lisemin konuğu olduğum en görkemli mezuniyet yılı gecesi de o yılki idi. O yıllar Konya’nın en büyük kapalı mekânı olan kapalı spor salonunu hıncahınç dolduran Erkek Liseliler gece yarısına kadar salonu “Saliha” ve “Salihî” sesleriyle inletmişlerdi. O geceden sonra onu uzun bir süre göremedik. Ankara’ya yerleştiği söyleniyordu.

Lise son sınıfa geldiğimiz yıl, okulu muza sinema perdesinden azade bir matematikçi hoca hanım tayin olmuştu. Talebeler arasında kulaktan kulağa onun Âşık Salihî’nin Saliha’sı olduğu fısıltıları dolaşıyordu. Fısıltılar gürleşmeden okul bitiverdi.

2009 yılının Şubat ayının ikinci haftasının ikinci günü ikinci sonrası... Tam kırk yıl sonra güzel bir tevafuk sonucu bu tek yanlı tanışıklığı bitiren o el sıkışma... Hacıveyiszade Camii’nin tanışıklığında kendisini yazmak dileğimi kabul ediyor ve bir gün sonrasına evine randevu veriyor. Hem sohbet edeceğiz, hem de kitabını imzalayacak...

Ertesi gün randevu saatinde kitabının kapağına koyduğu resmindeki gibi güleç bir çehreyle kapıda karşılayıp buyur ediyor. Gösterdiği koltukta yerimi aldıktan sonra kendimi kısa takdimimin ardından yazımin başında da andığım hatırayı naklediyorum. Akabinde sözü o alıyor. Konuşuyor, konuşuyor... Lakin kelimeler ağzına öyle yakışıyor ki; sözün bana az düşmesinden hiç rahatsız olmuyorum. Zaten ben onu tanımaya gitme-

miş miydiniz?

Toplumun yozlaşmasına paralel çevrenin helâkine duyduğu üzüntünün izharı, hayat kronolojisini inkıtalara uğrattıyor. Bahtsız bir âşık ve bazen hissiz, bazen acımasız, bazen mağrur, bazen yalancı, en olumlu hâlinde aşkını gizleyip ümit vermeyen bir maşuktan ibaret şiir dünyasındaki ikiliden maşuk, bütün bu sıfatlarıyla salt bir karşı cinsi karşılayan bir imge değil demek ki.

Sözün burasında o günün yadigarı “Unutursun Diye”nin sayfalarını birlikte aralayıp Halil Yılmaz yahut nam-ı meşhur Âşık Salihî’yi kendi satırlarından tanıyalım. Yalnız önce kitap...

“Unutursun Diye” (büyük boy 184 s.) 2006 yılında Nüve Kültür Merkezi yayınlarından çıkmış. “İçindekiler” (s. 5/6)’den sonra yine kendisi tarafından yazılmış “Ön Söz” (s. 7-11) yer alıyor (Ön söz, demişken fakiri de oldukça etkileyen Âşık Salihî’nin bu yalan dünyadaki biricik dileği olan “Âşık Salihî İlköğretim Okulu”nu gerçekleştirecek fırsatı nasip eylesini fakir de Cenab-ı Hak’tan niyaz ediyor).

“Biyografi” bölümünde (s. 13-30) hayat hikâyesi kendi ağzından -tıpkı konuşmasında olduğu gibi- akıcı bir üslupla anlatılıyor. Kitabına seçtiği şiirleri iki bölüm hâlinde yer alıyor: “Bestelediğim Bazı Şiirlerim ile Besteleyeceğim Şiirlerim” başlığı altında aşk temalı 46 şiiri yer almış. “Bazı Bestelerimin Söz ve Notaları” bölümünde de bestelenmiş yine aşk temalı 42 şiiri notalarıyla birlikte verilmiş. Kitabın son bölümünü “Resim Albümü” (s. 168-184) oluşturuyor. Bu albümde Salihî’nin aile bireylerine ve renkli hayatının çeşitli dönemlerine ait 48 resim bulunuyor.

Âşık Salihî, 1334/1918 doğumlu Ali ile 1337/1921 doğumlu Zeynep çiftinin beş çocuğunun dördüncüsü olarak 18 Mart 1949’da “Konya’nın Ulurmak Mahallesi’nde zamana yenik düşmüş, yorgun, kerpiç bir evde” doğmuş. Asıl ismi olan Halil’i, I. Dünya Savaşı’nda şehit düşen dayısından almış. 1953 yılında Ulurmak’tan, Kovanağzı yöresinden satın alınan bağa taşınırlar. Babasının kalaycı-bakırcı dükkânından getirdiklerine, mahir bir terzi ve bahçıvan olan rüştiye mezunu annesinin evde ka-

zandıkları da eklenmesine rağmen beş çocuklu aile kıt kanaat geçinir. Bu geçim darlığından dolayı kardeşleri içinde okuma şansı tek ona verilir. Oturdukları semte en yakın okul olan Mümtaz Kuru İlkokulunda ilköğrenimine başlar. Üçüncü sınıftan itibaren de eğitim-öğretime yeni açılan 23 Nisan İlkokuluna devam eder ve bitirir.

İlkokul diplomasını almaya gittiği günü ömrü boyunca unutmaz. Kendisinden dinleyelim: “... çünkü ihtilâl olmuştu. Yanımdaki kız çocuğu ile yürürken bir inzibat eri bize: ‘Hemşerim duymadın mı, ihtilâl oldu; yan yana gitmeyin, birlikte yürümek yasak! Ayrılın çabuk!’ diye namlusunun ucuyla dokundu. Korktuk ve ayrıldık. İşte büyük Atatürk’ün kurduğu demokratik Türki-

ye Cumhuriyeti’ndeki ilk resmi ayrılığı bu ihtilâl başlatmış oluyordu” (s. 14).

Sesinin güzelliği, ezber yeteneği, mizahî karakteri öğrencilik hayatı boyunca onu diğer arkadaşlarının hep bir adım önüne çıkarır.

Ortaokul için yine evlerine en yakın Konya Erkek Lisesi bünyesindeki okul tercih edilir. Bu okul önünden her geçişinde çocuklarının bu okulda okuması için Yaradan’a yönelen anneciğinin dileği böylelikle kabul olur. Ancak okurken bir yandan da çalışmak zorunda olduğundan derslerini aksatıp sınıfta kalınca okuldan ayrılmak zorunda kalır. Devrim Ortaokulunun açılmasıyla buraya başlar ve mezun olur.

Bütün bir hayatını etkileyen vak'a da bu yıllarda yaşanır: "1963 yılının dokuz Kasım gecesi düşlerime giren mavi imperteks ceketli, saçları iki yana örgülü, kırpma kâküllü, elâ gözlü, hafif pembe yanaklı, suskun, içe dönük, sevimli, çocuksu ve çalışkan, yetenekli; sonunda sebeb-i sanatımız olan 'Saliha' meselesi..."

Sonra tekrar Erkek Lisesi... Arkadaşları onu yeniden aralarında görmekten çok mutlu olsalar da; sevda belasının onu başka bir yaşama biçimine ittiğinden haberdar değildiler. Müzik öğretmenininin satsız âşık olmaz, uyarısı üzerine ilk kez bir sazı olur. Bu gelişme onun yeni hayat yolunu da belirlemiştir. Kısa zamanda önemli mesafeler kat eder.

1966 yılında artarda "Saliha", "Liseli Sevdigim", "Söyleyim Derdimi Dinlemez Zalim" şarkılarını yazıp bestelemiş, böylelikle adı okul hatta şehir sınırlarını aşmağa başlamıştır. Arkadaşlarının teşviki ile ilk kez Âşıklar Bayramı'na katılır (23 Ekim 1966). Bu vesileyle Behçet Kemal Çağlar, Orhan Şaik Gökyay, Feyzi Halıcı gibi büyük şairleri, Âşık Veysel, Efkârî Baba, Davut Sularî, Müdamî, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Abdülvahap Kocaman gibi ünlü âşıkları tanıma fırsatı bulur. O yılki bayramda üçüncü olarak dikkatleri üzerine çeker. Ahmet Kabaklı'nın İstanbul Radyosu'ndaki programına konuk olarak ismini İstanbul'da da duyurur. Artık Âşık Salihî ismi de unutulmazlar arasında yerini almıştır. 1967 yılı Âşıklar Bayramı'nda ikinci olduktan sonra 1968 yılı Âşıklar Bayramı'nda zirveye oturur. Türkü dalının Türkiye birincisidir zira. Bu vesileyle o günlerin ünlü halk müziği sanatçısı Yıldız Tezcan ile elektro bağlamacısı Orhan Gencebay'ın da ilgisi onun üzerindedir artık. 1968 yılında Yıldız Tezcan tarafından ilk kez "Saliha"

ve "Sokak Kızı" besteleri plağa okunur. 1969 yılına gelindiğinde "Saliha"sını kendi sesiyle plak yapar.

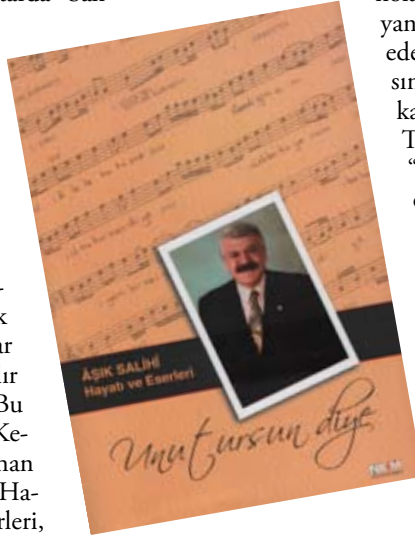
60'lı yılların Konya'sında Gar ve Alaaddin Gazinoları başta olmak üzere iş yapan üç beş aile gazinosu vardır. O yılların ünlü sanatçıları zaman zaman buralarda programlar yaparlar. Bu gazinolarda zamanın usta müzik adamı Ahmet Gazi Ayhan ile eşi Yıldız Ayhan gibi sanatçılara bağlamasıyla eşlik etme fırsatı bulur.

Müzikte önemli mesafeler alması yanında o yıllarda pek çok üniversite gençinin hayatını karartan ideolojik kavgaların da tesiriyle yüksek öğrenime devam etmek yerine Ankara'da sanatını icra etmeğe karar verir. Ankara gazinolarında şarkı söylerken bir yandan da bestelerine devam eder. 1969-1974 yılları arasındaki bu dönemde kırk kadar beste yapar. Onu Türkiye'ye tanıtan bestesi "Unutursun Diye" de bu dönemin eseridir (1969). Bu yıllarda, kazancını doğru yerde kullanma ve hayatına bir çeki düzen verme amacıyla yaptığı vakitsiz evlilik yürümez. "İki boynu bükük çocuk"la ortada kalır.

1974 yılında Konya'ya dönerek bir devlet bankasında memur olarak çalışmaya başlar. Böylelikle sahnelerden uzaklaşmış olsa da besteleri yine artarda gelir ve ünlü sanatçılar tarafından da plağa okunur.

1980 yılında çalıştığı kurumda şef, 1990 yılında ikinci müdür olur. Bu arada 1985 yılında kurumdaki mesai arkadaşı Ayşe Aysel Gürses Hanım'la ikinci evliliğini yapar.

1997 yılında kurumundan emekli olduktan sonra yazları Gelibolu'daki yazlığında, kışları ise Meram-Yaka'daki evinde geçiren Âşık Salihî şu aralar müziğin yanında mizahî tonu koyu edebî çalışmalarla meşgul. Kendisine zihin berraklığı, gönül gürlüğü, yanı sıra bütün aile efradıyla birlikte sağlık ve esenlik içerisinde uzun bir ömür diliyoruz.

BİR ZAMANLAR KONYA

Ahmet KUŞ

Çağımızda değişim etkisini her alanda hissettiriyor. İnsanlar değişiyor, gelenekler değişiyor, çevre değişiyor. Değişim öyle geniş bir alana tesir ediyor ki bu etkiden şehirler de nasibini alıyor. Bırakın daha fazlasını yirmi yıl önceki Konya ile günümüz Konya'sı mukayese edildiği zaman bile değişimin boyutu bariz bir şekilde görülür. Yirmi yıl öncekiyle meşgul olsak işimiz nispeten kolay fakat yüz yıl öncesinin Konya'sı için işimiz oldukça zor. Bu süreci tahlil ederken gözlemlerimizi eski Konya fotoğrafları üzerinden yapacağız. Fotoğraflar bizi çocukluğumuzun geçtiği semtlere, anıt yapılarla ve tanımasak ta aşına olduğumuz simalara götürecektir... Bu fotoğraflarda insan suretleri farklı, binalar farklı, ulaşım vasıtaları farklı... Renkler bile farklı, her şey iki renk, siyah ve beyaz. Sararmış, solmuş, çoğu netsiz, bazıları sepya tonlarda... Atalarımız "Söz uçar, yazı kalır" demiş, bu sözün günümüze uyarlayıp "Söz uçar, fotoğraf kalır" desek daha doğru olur galiba... Konya birçok alanda olduğu gibi fotoğrafçılıkta da çok şanslı bir şehir. En eskisi yüz on yıl kadar önce çekilen yüzlerce fotoğrafa sahip. Hepsisi de çok kıymetli birer tarihî belge niteliğinde olan bu fotoğraflar farklı fotoğrafçılar tarafından çekilmiş. Her şeyden önemlisi ise bu kıymetli fotoğraflar koleksiyoncular tarafından muhafaza edilip günümüze kadar ulaştırılmış. Bu yazımızda yaşadığımız şehir Konya'nın fizikî olarak değişimini fotoğraflar yardımıyla tahlil etmeye çalışacağız. Koleksiyonumuzda yer alan eski Konya fotoğrafları ile sizleri kısa bir şehir turuna çıkaracağız. Bu kısa turumuzu Konya'nın son yüzyılında gerçekleştireceğiz.

BU ŞEHİRİN İNSANLARI

İlk olarak fotoğraflardaki insan su-

retlerinden başlayalım. Çoğu fotoğrafta yer alan şahısların kıyafetlerinden de anlaşılacağı gibi fakirlik had safhada. Çocuklar, kadınlar, memurlar, öğretmenler, hocalar, talebeler ve Konya'da yaşayan Mevleviler, kısacası toplumun her kesimine ait fotoğraf bulunuyor. Konyalılar fotoğrafı öyle benimsemişler ki neredeyse her sosyal sınıftan insanın fotoğrafı mevcut. Günümüze kadar ulaşabilen Konya fotoğrafları içerisindeki şahıs fotoğraflarında ise en dikkat çekici husus Mevleviler. Koleksiyonların çoğunda Mevlevî fotoğrafları bir hayli fazla. Selçuklu'dan bu yana Konya'da en yaygın tarikat olan Mevlevîlik Konya'nın son yüzyılına da mührünü vurmuş. Devlet erkânıyla arası iyi olan Mevlevîleri merasimlerden sonra çekilen hatıra fotoğraflarında çokça görmek mümkün. Ayrıca şehrimizin en önemli dini mekânlarından biri olan Mevlâna

Dergâhı da Mevlevî fotoğraflarında en fazla görülen mekân. Bu fotoğrafların birçoğu dergâhın avlusunda çekilmiş. Bu fotoğraflarda objektife gülümseyenlerin yaşları da muhtelif. Elimizdeki fotoğrafların bazıları ise millî bayram kutlamaları sırasında çekilmiş. Özellikle bu fotoğraflarda büyük kalabalıklar bulunuyor. Koleksiyonumuzdaki şahıs fotoğraflarının önemli bir kısmı da Gazi Mustafa Kemal'in şehrimizi ziyaretleri sırasında çekilen fotoğraflardan oluşuyor. Ayrıca arşivimizde kim olduğunu tespit edemediğimiz devlet erkânı, gazeteci, âlim, yazar, hekim, eczacı ve esnafa ait yüzlerce fotoğraf bulunuyor. Hatıra olarak çekilen bu fotoğraflardaki şahısların kimler olduğunu tespit etmenin en

kolay yolu arkasındaki yazıları okumak. Arkası yazılı olan fotoğraflar için işimiz kolay fakat arkası yazılı olmayan fotoğraflar için yapılacak pek bir şey yok. Zaten o fotoğrafta yer alan şahısları tanıyabilecek bilgi ve birikime sahip vasıfta insan bulmakta artık pek mümkün değil, onlar da bu fotoğraflar gibi sır olup gittiler.

KONYA EVLERİ

Konya uçsuz bucaksız dümdüz bir ova, ilk yerleşimler eski bir höyük olan Alâeddin Tepesi etrafında kümelenmiş. Tamamı Alâeddin Tepesi üzerinden çekilen fotoğraflarda en belirgin öge, düz toprak damlı Konya evleri. Konya dediysen sakın ola şimdiki görüntüyle filan karıştırmayın. Henüz şehrin silüetini bozan gökdelenler inşa edilmemiş. Şehir o kadar küçük ki sınırları 9x13 ebadında bir fotoğrafta bile kolayca görülebiliyor. Aralarda tek tük çatılı evler görünse de binaların çoğu kerpiçten yapılmış geleneksel Konya evleri. Bu mütevazı evlerin hayat duvarları, damları, bacaları ve müştemilatı öyle güzel ve belirgin ki bu uyum karşısında hayret etmemek elde değil. Ne yazık ki bir zamanlar Konya'nın en fazla kullanılan yapı malzemesi olan kerpiç bırakın şehri, artık köylerde bile kullanılmıyor. Konya'nın geleneksel evleri hep yıkılıp gitti, sadece birkaç tane örnek ancak kaldı. Betonarme birçok şehirde olduğu gibi Konya'da da geleneksel inşa tekniklerini yok etti. Aslında teknolojinin sürekli geliştiği bir çağda moderniteye direnmek öyle pek te kolay bir şey değil. Her şeyin maddiyata tevیل edildiği bir dünyanın öğütücü çarklarına karşı insanı koruyabilmek kolay mı? İnsanları koruyamadığımız bir ortam da evlerimizi kaybetmenin hiç sözü mü olur?

Fotoğraflara yansıyan evlerin çoğunluğu gayrimüslim evleri. Konya'da yaşayan azınlıklar özellikle Osmanlı döneminde öyle güzel evler inşa etmişler ki o evlerde yaşamayı hayal etmek bile güzel bir duygu. Muhacir Pazarı adından da anlaşılacağı gibi muhacirlerin, Çifte Merdiven Ermenilerin, Arapoğlu Makası Rumların yaşadığı semtler. Bunlardan başka bir de şehir merkezine çok yakın bir uzaklıkta bulunan Sille nahiyesi var. Sille mübadeleye kadar Rumların yaşadığı bir nahiye. Yine eski fotoğraflarda

gördüğümüz evlerden bazıları da tarihî Sille evleri. Sille evleri şehir merkezindeki evlere nazaran daha farklı bir mimarî üslubun izlerini taşıyor. Merkezde yer alan evlerin en gösterişlileri ise Arapoğlu Kosti ve Yusuf Şar gibi Marunîlerin yaptırdıkları konaklar. Bunların yanı sıra varlıklı Müslüman ahalinin yaptırdığı konaklar da dikkat çekiyor. Bu konaklardan çok azı günümüze sağlam ulaşabildi. 1930'lu yıllardan sonra Konya'da geleneksel evlerin yerini apartmanlar almaya başladı. Konya'nın ilk apartmanı olan Hayat Apartmanı 1938 yılında inşa edildi. Mevlâna Caddesi'nde şehrin nüvesini teşkil eden Alâeddin Tepesi'ne çok yakın bir mesafede bulunan bina halen kullanılıyor. Mimaride dönüşüm öyle hızlı bir şekilde gerçekleşiyor ki 2000'li yıllara gelindiğinde şehir merkezinde eski evleri yıkıp, yüksek binalar dikme faaliyeti son hızla yayılıyor. Bu yok edici süreçten çok az sayıda ev kurtulabiliyor. Eski Konya'yı hatırlatan sekiz – on ev hariç diğerleri yıkılıp yerine yüksek apartmanlar dikiliyor. Bir şehre elbette yeni ve modern binalar da yapılmalıdır fakat bu binaların yapılacağı alan kesinlikle eski şehir merkezinin bulunduğu tarihî yerleşim alanları olmalıdır. Bu alanların dışına, biraz daha şehrin kıyısına çok güzel siteler, uydu kentler tabii ki yapılmalıdır.

ULAŞIM VASITALARI

Fotoğraflarda gördüğümüz unsurlardan bir tanesi de ulaşım vasıtalarıdır. At arabaları, faytonlar, atlı tramvay, tren ve biraz daha yakın döneme ait olan fotoğraflar da ise otomobiller yer alıyor. Hepsisi de insanın hayatını kolaylaştıran araçlar. Özellikle Konya'nın bir dönemine tanıklık eden atlı tramvay birçok fotoğraf karesinde yer alıyor. Tren yolu Konya'ya ulaştıktan sonra yolcuları ve eşyaları şehir merkezine taşıyabilmek için Selanik'ten getirilen atlı tramvay Konyalıların hayatında çok önemli bir yer edinmiş. Konya'nın ilk tramvayı 1917 yılında Selanik'ten sökülerek Konya'ya getirilmiş. Atlı tramvayın Konya'daki saltanatı pek uzun sürmemiş. İlk otobüs şirketlerinin kurulmaya başladığı 1920'li yıllarda toplu taşımacılıkta da ciddi değişiklikler yaşanmış. İstasyon – Hükümet arasında iki küçük otobüsün yolcu taşımaya başlamasıyla

birlikte atlı tramvaya olan rağbet azalmış. 1924 yılı sonbaharında atlı tramvay seferden kaldırılmış. Böylelikle kısa bir süre de olsa Konya'da faaliyet gösteren atlı tramvay ömrünü tamamlayıp, güzel bir nostalji olarak tarihteki yerini almış. Konya için o yıllarda çok lüks bir taşıma vasıtası olan atlı tramvay fotoğraflarda dekor olarak bolca yer almış. Özellikle çok ilgi çektiği için çok sayıda fotoğrafta yer alan atlı tramvay çekilen fotoğraflarla ölümsüzleşmiş. Ambarlara kaldırılıp, hurdaya ayrılan tramvaylardan hiçbir eser kalmasa da hâlâ eski fotoğrafları elden ele doluyor.

At arabaları ve faytonlar da eski fotoğrafların çok önemli malzemeleri. O devrin bu en popüler ulaşım araçları birçok Konya fotoğrafında bulunan en önemli unsur. Nedense insanlar kendileriyle birlikte bu araçları da aynı karede görmek ve ölümsüzleştirmek istemişler. Atlı tramvay gibi faytonlar da hatta at arabaları da aynı siyah beyaz fotoğraflar gibi tarihin tozlu raflarında yerlerini aldılar. Otomobil ve otobüslerin yaygınlaşmasıyla birlikte bu değişim süreci daha da hızlandı. Günümüzde her ne kadar atlı tramvaya benzemese de elektrikli tramvay bir nostaljiyi yaşatırcasına Konya caddelerinde gidip geliyor... Ama o günlerle bugün arasında çok önemli bir fark var. İnsanların tramvayla birlikte fotoğraf çekirtmesini bırakın, tramvayın varlığı bile ilgilerini çekmiyor. İlgilerin çok başka yönlere kaydığı

bir çağda farklı bir tavır beklemek fazla iyimserlik olurdu herhalde...

BİR DÖNEMİN FOTOĞRAF USTALARI

Arşivimizdeki bine yakın Konya fotoğrafını kimlerin çektiğini aşağı yukarı tahmin edebiliyoruz. Bazı fotoğrafların arkasında ya da ön kısmında fotoğrafçının kaşesi olduğu için kim tarafından çekildiğini kolayca anlayabiliyoruz fakat kaşesi olmayanları kimin çektiğini bilemiyoruz. Konya'da ilk fotoğrafhaneyi açan kişi bir gayrimüslim. Garabet Kirkor Solakyan stüdyosunu 1895 yılında açmış. Daha sonra Hasan Behçet ile ortak olup mesleği birlikte yürütmüşler. "Foto Behçet" adıyla uzun yıllar Konyalılara hizmet veren fotoğrafhaneye bütün arşiv ve malzemelerle birlikte halen faaliyetine devam ediyor. Solakyan tarafından çekilen portre ve manzara fotoğrafları üçüncü kuşak olan Yılmaz Oğul Bey tarafından hâlâ titizlikle muhafaza ediliyor. Yüz yıl öncesinin Konya'sını belgelenirip günümüze ulaşmasını sağlayan en önemli kişi Garabet Solakyan'dır. Arşivlerde bulunan tarihî Konya fotoğraflarının büyük çoğunluğu Solakyan tarafından çekilmiştir. Zaten bu fotoğrafların çoğunda Solakyan kaşesi bulunuyor. Kaşe olmasa bile Solakyan fotoğraflarını üsluptan kolayca ayırt edebiliyoruz. Abaoğlu Tevfik Bey'in açtığı "Mehtap

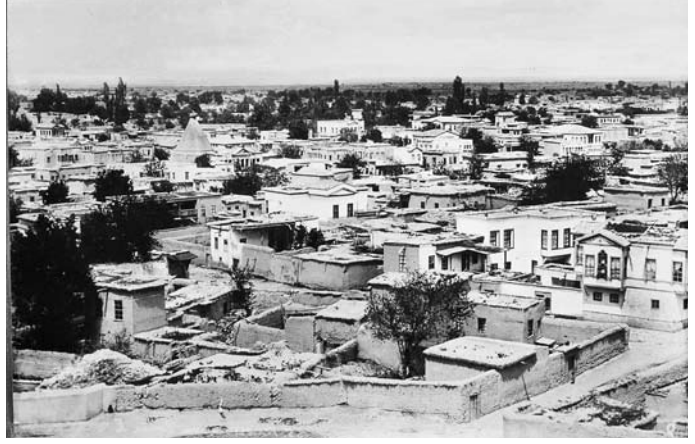
Stüdyosu" da Konya fotoğraf tarihinde önemli bir yere sahip. Abaoğlu Tevfik Bey de Solakyan gibi hem stüdyoda portreler çekmiş hem de Konya'nın meydanlarını, anıtlarını, sokaklarını ve insanlarını fotoğraflayarak kartpostallar hazırlamış.

Cumhuriyet kurulduktan sonra Konya'da çok sayıda stüdyo faaliyete geçti. Genellikle PTT civarında ve Alâeddin Caddesi'nde açılan stüdyolar Foto Hasan Behçet, Foto Aile, Foto Ektem, Foto Suphi, Foto Fehmi, Foto Ekrem Karayel, Foto Hamit, Foto Omaş, Foto Afıtap'tır. O yıllarda Konya'da stüdyolardan başka profesyonel olarak bu işi yürüten fotoğrafçılar da bulunuyordu. Serat Akkartal, İbrahim Nuri Tongur ve Süleyman Eşref Balum çektikleri Konya fotoğrafları ile çok önemli bir hizmeti yerine getirdiler. Elimizdeki fotoğrafların bir kısmı da bu fotoğrafçıların tarafından çekilmiştir. Bu vesileyle hepsini rahmetle anıyorum. Birde fotoğrafların günümüze ulaşmasını sağlayan koleksiyonerler var ki bu bölümde onları da zikretmeliyiz. Elimizdeki fotoğrafların bir kısmı IRCICA'daki Yıldız Sarayı Albümleri'nden kopya edildi. Bazıları ise Konya'nın en önemli koleksiyonerleri Selçuk Es, A. Sefa Odabaşı, Hasan Çopur ve Prof. Dr. Haşim Karpuz'un arşivlerinde bulunan nüshalardan kopya edildi.

FOTOĞRAFLARDA YAŞAYAN KONYA

Fotoğraf iyi bir belgedir. Yüz yıl önce şehrin en fazla bilinen yerleri zaman içerisinde çeşitli nedenlerle yıkılıp, yok olmuş. Oraları sadece fotoğraflarına bakarak hatırlayabiliyoruz. Fotoğraflar şehrin hafızasıdır. Şehirdeki değişimi seneler sonra bizlere hatırlatırlar. Fotoğraflardaki anıt yapıların ne yazık ki bazılarını günümüze ulaşılamamış. Eflatun Mescidi, Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi, Şerafeddin Türbesi, Alâeddin Köşkü, Marunî Yusuf Şar'ın Konağı, Muallimler Birliği, Halkevi, Millî Kütüphane, Belediye Bahçesi, Hilal-ı Ahmer binası, Konya İdadisi, Mekteb-i Rüştîye, Maarif Değirmeni, Amber Reis Türbesi, Selçuk Camii, Konya Bedesteni gibi yüzlerce yapı yok olup gitmiş. Bu binaların hepsi bugün sadece fotoğraflarda yaşıyor. Sadece anıt yapılar değil evler, sokaklar, meydanlar, surlar ve mezarlıklar da Konya'nın bir dönem yaşadığı kıyımdan nasibini almış. Şehre kimliğini veren onlarca tarihî mekân acımasızca yok edilmiş. Konya öyle kötü bir dönem yaşamış ki bir devrin yöneticileri bırakın yapılara, binaların kitabelerine bile tahammül edememişler. Ne acıdır ki günümüze ulaşan birçok ecdat yadigarı yapının kitabesi kazınmış. Kitabelerin yeri ya boş ya da yerine düz taş yerleştirilmiş. Kitabeler gibi tuğralarda kazınmış. Bu kıyım döneminde eskiye dair ne varsa yok edilmek istenmiş. Bu nasıl bir kindir ki tuğraya bile tahammül edilemiyor?

Konya tarih boyunca çok farklı medeniyetlere beşiklik etmiş. Bu medeniyetlerden izler taşısaya da hep Selçuklu kimliği daha ön plana çıkmış. Selçuklu'nun mührü fotoğraflarda da belirgin bir üstünlüğe sahip. Üzülsek de hayıflansak da kader hükmünü icra ediyor. Zamanın öğütücü çarklarından kurtulmak mümkün değil. İnsanlar ölüyor, binalar yıkılıyor ve şehirler değişiyor. En azından şehirlerin nüvesini teşkil eden ana yapıları zamanın acımasız çarklarından kurtarabilirsek ne mutlu bize... Örneğin artık sadece gravürlerde yer alan Konya surları ve kale kapısı geliyor aklıma. Laborde ne kadarda güzel çizmiş Konya Kale Kapısı'nı. Bir dönem taşları yağmalanan ve günümüzde üç

beş parçası haricinde hiçbir iz kalmayan Konya surları sağlam kalsaydı belki de bize bu şehirde Selçuklu'yu en çok hatırlatacak yapılar olacaktı. O muhteşem kale kapısının gravürünü görüp de etkilenmeyen insan yok gibidir. Surlara şimdi ne mi oldu? İnşaat kazıları sırasında çıkan sur kalıntıları binaların bodrumlarında muhafaza edilerek, sözde korunmaya çalışıyor. Bir kısmı da Larende ve Kapı Camii civarındaki dükkânların arasında gün yüzüne çıkarılacağı vakti bekliyor. O bölgede ne zaman bir temel kazısı yapılsa büyük ihtimalle bir sur kalıntısı çıkar. Neyse bu ayrı bir fasıl Allah kısmet ederse belki bir gün surların hikâyesini de anlatırız...

M. Necati Elgin'e Gönderilen MEVLEVÎ MEKTUPLARI -11

HALİL CAN'IN MEKTUPLARI -2

2.a:

Bismihî
es-Selamü Aleyküm

İstanbul – Galata
5 / Kânunusani¹/ 1957

Ya Hazret:

Bu yılki Şeb-i Arûs'tan aldığımız feyiz ve sekr-i mânevî elhamdülillah el'an ber-devam. Bu iltifata nailiyetimize vesile olanlara candan teşekkür eyvallah.

Ankara toplantısı da hamdolsun güzel geçti. Allah sağlık verirse önümüzdeki ihtifali daha canlı, daha ruhanî olarak idraker ederiz. Ankara'da, mukâbele-i şerif²,

tafsilatıyla icra edildi. Mesnevîhân ve sâhib-i destâr³ Mithat Bahari Beyefendi'mizin⁴ postta⁵ bulunuşu ve usulden olan Mesnevî-i Şerîf takriri⁶ çok parlak oldu. Aynı tarzı, önümüzdeki sene Konya'da icra etmek ne kadar güzel olacaktır.

Konya'dan avdetimizde komşularımızdan bazılarına, Şeb-i Arûs hakkında malumat vermiştim. Bunlar arasında, geçirdiği bir kemik hastalığı hasebiyle ma'lûle⁷ bir hanımefendi var. İsmi (Münevver) olan bu hanım hakîre (200) lira vererek huzûr-ı şâhâne-i cenâb-ı Pîr'de hizmet eden fukarâ-yı sâbirine⁸ tevzî'ini⁹ rica etti. Bendeniz de bu meblağın sizin namına Ziraat Bankası vasıtasıyla gönderdim. Erbabına tevdi¹⁰ size muhavvel¹¹. Bu hatuncağızın sıhhat ve afiyeti için, huzûr-ı Akdes'te¹² edilecek dualar, inşaallah müstecâb¹³ olur. Bu husustaki lütuflarınızı müş'ir¹⁴ cevabı kendisine okurum. Şu satırları yazıp Ekrem Hakkı Beyefendi'ye¹⁵ gideceğim. Öğle ta'âmını¹⁶ birlikte yapacağız ve bilahare Ahmet Avni Beyefendi'nin¹⁷ kabrini ziyarete gideceğiz. Ziyaretten avdetinde de ayın ilk cumartesi günü olması hasebiyle mutat toplantıda Mesnevî-i Şerîf okuyacağız.

Ankara'da iken Tevfik İleri Beyle¹⁸ müteaddit görüşmeler yaptık. Mesnevî-i Şerîf şerhinin tabı, müze itihaz edilmek için heyet-i vekile¹⁹ kararıyla maarif vekâletine devredilmiş olan Galata Mevlevihanesi'nin tamiri, Ahmet Avni Beyefendi'nin de Şârih-i a'zâm İsmail Ankaravî Hazretlerinin²⁰ türbe-i şerifesine naklini not ettirdik. Tevfik Allah'tan.

Konya'da bulunduğumuz beş gün içinde doğru dürüst koklaşamadık. Şeb-i Arûs'un te'sidi²¹ hakkında, eksiklerimizi tamamlayabilmemiz için kıymetli tenkit ve irşatlarını hassaten beklerim.

• Devam edecek

